

De canonvensters als instaptoets

EEN DIGITALE CANONTOETS ONTWIKKELD DOOR CITO

De Canon van Nederland bevat 50 vensters over de Nederlandse geschiedenis en cultuur. Wat moet daarvan gekend en beheerst worden? Cito heeft het initiatief genomen tot het maken van een speelse en uitdagende digitale canontoets, op basis van erkende toetscriteria.

► Zie: entoen.nu, de canon van Nederland, rapport van de commissie ontwikkeling Nederlandse canon, deel B, 2006 Ministerie van OCW, Den Haag; óf: zie de website www.entoen.nu.

In januari 2005 kwam de Onderwijsraad met een advies waarin aangegeven werd dat het Nederlandse onderwijs behoefte heeft aan een (nationale) culturele en historische canon. Een canon kan, aldus de commissie, een belangrijke rol spelen in het bijbrengen van cultureel en historisch besef en kan als zodanig deel uitmaken van de aanpak van de integratieproblematiek. Tevens kan de canon een bijdrage leveren aan de stimulering van historische en culturele kennis, aan de vorming van een culturele identiteit en aan burgerschapsvorming. De commissie Ontwikkeling Canon van Nederland (onder voorzitterschap van Frits van Oostrom) heeft vervolgens in 2007 de Canon van Nederland gepubliceerd (zie www.entoen.nu). Hierin staat in 50 'vensters' beschreven wat iedereen zou moeten weten over de Nederlandse geschiedenis en cultuur. De canon moet gedeelde kennis zijn voor alle Nederlanders en onderdeel uitmaken van het curriculum voor de bovenbouw van het primair onderwijs en de onderbouw van het voortgezet onderwijs. Na beëindiging van deze opdracht, besloot het ministerie van OCW om de Stichting Entoen.nu in het leven te roepen. Deze stichting kreeg als opdracht de implementatie van de canon in het onderwijs te bevorderen en te coördineren. Cito nam voor haar rekening om een online toets te ontwikkelen waarmee leerlingen in de brugklas kunnen nagaan hoe het met de kennis van de canon is gesteld. Voor docenten levert deze toets nuttige informatie op over wat leerlingen

al weten van de canon en welke onderdelen meer aandacht behoeven in de lessen.

Waarom een canontoets?

De minister van onderwijs heeft besloten dat de canon met ingang van het schooljaar 2009-2010 in de kerndoele van het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs moet zijn opgenomen. Daarmee is de canon geen vrijblijvend onderdeel van het curriculum. Tegelijkertijd is er geen middel om na te gaan of leerlingen de 50 vensters van de canon 'beheersen'. Een diagnostische toets, ontwikkeld door Cito, lijkt daarvoor een geschikt middel. Daarnaast kan de toets gebruikt worden als een voortgangstoets én om te bepalen welk beheersingsniveau een kandidaat/klas heeft van de 50 vensters (of een selectie daarvan). Ten slotte kan de toets door scholen gebruikt worden om zich te profileren als een school die 'canon-proof' is.

Voor wie is de toets bedoeld?

De canon is verplicht voor leerlingen van 8-14/15 jaar. Er is gekozen voor het ontwikkelen van een canontoets in de onderbouw van het voortgezet onderwijs. Om een experiment met een digitale canontoets te beginnen, lijkt de overgang van basisonderwijs naar voortgezet onderwijs een geschikt moment, dus: de onderbouw van het voortgezet onderwijs (12-14/15 jaar). De toets kan als nulmeting aan het begin van het eerste schooljaar af-

Huub Kurstjens is als toetsdeskundige geschiedenis en staatsinrichting verbonden aan de afdeling vmbo van het Cito.
huub.kurstjens@cito.nl

genomen worden om te zien in welke mate de leerlingen onderdelen van de canon ná het basisonderwijs beheersen. Omdat de toets online afgenomen wordt, is directe (terug)rapportage mogelijk. Daarnaast zou aan het eind van klas 2/3 (einde onderbouw voortgezet onderwijs) opnieuw gekeken kunnen worden in hoeverre er sprake is van leerwinst. Mocht het experiment succesvol verlopen, dan kan altijd overwogen worden de toets in te zetten in het basisonderwijs.

Wat voor soort toets?

De toets is een digitale toets en online afneembaar. De toets kent alleen maar vragen in gesloten vorm, dat wil zeggen: automatisch scorebaar. Binnen die gesloten vorm zijn diverse vraagvormen mogelijk, zoals meerkeuzevragen, matchingvragen (juiste antwoorden met elkaar combineren), drag and drop vragen (bijvoorbeeld plaatjes in de juiste volgorde slepen), hotspot-vragen (bijvoorbeeld de juiste plaats in een kaart of plaatje aanklikken) enzovoort.

De toets heeft een aantrekkelijke vormgeving, is speels van opzet en is zeer gevarieerd. Iedere vraag moet in principe op één beeldscherm te zien zijn, daardoor is de hoeveelheid tekst sterk gelimiteerd. Er wordt veelvuldig gebruik gemaakt van afbeeldingen, film en geluid. Na afname van de toets is het resultaat direct bekend.

Welke toetscriteria?

Een goede toets moet aan een aantal criteria voldoen. De belangrijkste criteria, ook voor de digitale canontoets, zijn:

• Betrouwbaarheid

Een toets moet *objectief* zijn: het mag voor de hoogte van de score niet uitmaken welke docent de antwoorden van de leerling corrigeert;

Een toets moet *specifiek* zijn: alleen leerlingen die de stof beheersen kunnen de vragen correct beantwoorden;

Een toets moet de juiste *moeilijkheidsgraad* hebben: een toets mag noch te moeilijk noch te makkelijk zijn voor het niveau waarvoor het bedoeld is.

• Inhoudsvaliditeit

Een toets is inhoudsvalide als de opgaven en opdrachten uit de toets het inhoudelijke domein dekken. Er moet sprake zijn van min of meer evenwichtige spreiding over de stof. Als er vragen gemaakt worden bij slechts één onderdeel van de stof, dan is de toets niet (inhouds)valide.

• Begripsvaliditeit

Een toets is begripsvalide als deze het begrip, zoals bedoeld, daadwerkelijk meet. Als de toets inhoudelijk over een vastgesteld onderwerp gaat, maar alleen de leesvaardigheid toetst en niet de inhoud, dan is de toets

niet (begrips)valide. De toets moet passen bij de geleerde en opgegeven stof.

• Aanvaardbaarheid

Een toets is aanvaardbaar als leerlingen, docenten en ouders er blijk van geven de toets te accepteren als valide, betrouwbaar en bruikbaar.

De canontoets geeft leerlingen en docenten een betrouwbaar inzicht in de beheersing van de canon in vergelijking met een gewenste standaard en normgroep. De canontoets wordt volgens de kwaliteitseisen van Cito ontwikkeld. Dat betekent dat de opgaven worden gemaakt door docenten met de benodigde relevante vakinhoudelijke en toetstechnische kennis onder begeleiding van een toetsdeskundige van Cito. Eenduidige correctievoorschriften van de opgaven zorgen voor vergelijkbare en eerlijke beoordelingen van de toetskandidaten. Tot slot worden de toetsen ter screening en niveaubepaling voorgelegd aan deskundigen (waaronder ook experts vanuit de voormalige canon commissie).

Kennis en/of vaardigheden toetsen?

Wat moet een toets meten? Uitsluitend kennis, zoals de canonvragen die gepubliceerd zijn in het *Historisch Nieuwsblad*, *De Volkskrant* en *Andere Tijden* op 26 maart 2008?

Ter illustratie enkele voorbeelden uit deze toets die in samenspraak met drie (ex-)hoogleraren in de geschiedenis tot stand gekomen is: Hans Blom, James Kennedy en Niek van Sas. De toets is volgens de vragenmakers gebaseerd op de Canon van Nederland, die is ontworpen door de commissie Van Oostrom. Deze voorbeeldvragen (zie kader) zijn om

6 Zet de volgende schilders in de juiste chronologische volgorde:

- a Jeroen Bosch – Rembrandt van Rijn – Karel Appel – Vincent van Gogh
- b Rembrandt van Rijn – Vincent van Gogh – Jeroen Bosch – Karel Appel
- c Jeroen Bosch – Rembrandt van Rijn – Vincent van Gogh – Karel Appel
- d Rembrandt van Rijn – Jeroen Bosch – Karel Appel – Vincent van Gogh

De schilders Jeroen Bosch en Karel Appel staan niet in de canon en dus hoeven ze, volgens de omschrijving die de canoncommissie bij het betreffende venster gemaakt heeft¹, als zodanig niet gekend/herkend te worden. Hooguit kan beweerd worden dat de vraag een mogelijke verdieping is bij een venster.

17 Door wie werd Bonifatius vermoord?

- a Hollanders
- b Zeeuwen
- c Friezen
- d Limburgers

Het venster gaat over Willibrord, niet over Bonifatius.

meerdere redenen weinig valide of betrouwbaar. Deze voorbeelden laten de vraag rijzen of de kennis die in de canon genoemd wordt wel getoetst wordt. Daarnaast speelt de vraag naar de relevantie van de gevraagde kennis een rol, er wordt bijvoorbeeld gevraagd uit welke gevangenis Hugo de Groot ontsnapte. Of hoeveel doden er vielen tijdens de Watersnoodramp. Is het werkelijk van belang om precies te weten om hoeveel doden het ging? Bovendien wordt door andere bronnen het getal 1835 genoemd, een intrigerend verschil.

Kortom: deze toets voldoet niet aan de toetscriteria die nodig zijn voor het maken van betrouwbare, valide en aanvaardbare toetsen. Voor de doelgroep van de canon geldt dat een toets, naast de reeds genoemde toetscriteria, aantrekkelijk, afwisselend en uitdagend moet zijn en niet uitsluitend gericht op kennis, maar ook op toepassing ervan door een beroep te doen op inzicht en (studie)vaardigheden.

Cito heeft deze uitdaging aangenomen en per venster een vraag gemaakt. Aan een tweede generatie toetsen wordt gewerkt zodat er geleidelijk aan een itembank ontstaat waaruit geput kan worden. De toets is voorzien van een automatische correctie. Aan het einde van de toets is direct na afname een overzicht van de totaalscore en de score per vraag te zien. Het is niet de bedoeling dat de vragen openbaar gemaakt worden, dan zou door algemene bekendheid met de vragen immers het beoogde doel niet gerealiseerd worden: nagaan of leerlingen voldoende afweten van een venster. De toets wordt ingezet bij het bepalen van een realistisch streefniveau voor leerlingen in vmbo en havo/vwo. De toets kan ook gebruikt worden bij voorlichting aan en scholing van docenten. Op de site van Cito staan enkele voorbeeldvragen.

Wanneer en hoe beschikbaar?

Aan het begin van het nieuwe schooljaar (aug/sept 2009) is er per venster een vraag beschikbaar. Dat houdt in: één volledige toets over alle 50 vensters. Op dit moment vindt nog overleg plaats op welke wijze de toets aangeboden en afgenomen wordt. Gedacht wordt aan een online afname via de website www.entoen.nu. Er is een itembanksysteem in opbouw waaruit geleidelijk aan gebruik gemaakt kan worden van steeds meer vragen verspreid over verschillende niveaus. In het najaar wordt een tweede toets aangeboden.

Op de website van het cito zijn enkele voorbeeldvragen over de canon, zoals hiernaast, te vinden (klik op www.cito.nl, klik rechtsboven op 'u zoekt informatie over ... voortgezet onderwijs', klik in het midden van het scherm op 'Cito canontoets en aldaar klikken op 'voorbeeldopgaven').

Het streven is om in het najaar van 2009 een tweede online toets aan te bieden. De toets zal uiteindelijk de volgende functies en mogelijkheden bevatten:

- de leerling krijgt automatisch een score te zien voor de toets als geheel en per vraag/per venster van de canon;
- de opgavenbank wordt aangevuld met nieuwe of aangepaste opgaven;
- de docent kan een groepsrapportage opvragen/inzien (vanaf 2010 is de score van zijn/haar leerlingen te vergelijken met een landelijke normgroep).

We hopen met deze toets een bijdrage te kunnen leveren aan de implementatie van de canon in het basis- en voortgezet onderwijs.

Cito Canontoets voorbeeldopgaven

De volgende vraag gaat over slavernij in de 17e en 18e eeuw. Sleep iedere beschrijving naar het juiste gebied op de kaart.

Schilderij 1, Schilderij 2, Schilderij 3

Welke schilderij is door de schilder Rembrandt gemaakt?

☐ Schilderij 1
☐ Schilderij 2
☐ Schilderij 3

1600, 17e eeuw, 18e eeuw, 19e eeuw, 20e eeuw

Sleep met de muis de afbeelding naar de juiste plek op de tijdlijn. Let op! Er blijft één eeuw over.

Dit artikel is een samenvatting van de presentatie die Huub Kurstjens gaf tijdens een symposium over de Canon aan de Universiteit van Tilburg op 14 januari 2009. Met dank aan Stefan Boom en Lody Smeets voor hun commentaar.